

BACHELOROPPGAVE

Enkeltmenneskers opplevelse av inngrep i naturen

Redevelopment; a population's perspective on changing
infrastructure

Viktoría Fagerheim Bratlie (201) og Kristin Sletten Orten (206)

Bachelor i Friluftsliv ID3-322

Avdeling for lærerutdanning og idrett, Sogndal

Veileder: Odd Lennart Vikene

15.12.2021

Forord

Arbeidet med denne bacheloroppgaven har tatt mange timer med lesing, skriving og grubling. Veien til det ferdigstilte produktet har vært lang, men interessant og læringsrik. Takket være en god veileder i Odd Lennart Vikene klarte vi til slutt å få en sammensatt oppgave. Takk til deg Odd Lennart for veiledning og gode støtte gjennom hele prosessen. En stor takk også til våre informanter, uten dere hadde ikke dette forskningsprosjektet vært mulig. Etter x antall energidrikk, kaffe og timer på HVL har vi endelig klart å lande på dette ferdige produktet. Håper du synes det er like interessant å lese den som vi synes det var å skrive den.

God lesing!

Sammendrag:

Bacheloroppgaven er basert på en kvalitativ forskningsmetode der fire informanter fra ulike steder i Norge ble intervjuet. Hensikten med studien var å belyse følelser og tanker hos mennesker som har opplevd lokal utbygging og inngrep i nærnaturen. Informantene ble rekruttert via internett, eller ved tips fra andre. Et kriterium for utvalget var at de hadde opplevd inngrep i nærnaturen og hadde følelser knyttet til dette.

Resultatene fra datainnsamlingen og analysen viser at informantene hadde et nært forhold til naturen og at det kom fra barndommen av. Informantene følte seg oversett av politikerne som vedtok utbyggingen og kun brydde seg om penger. De opplevde at lokalbefolkningen og naturen ble prioritert i andre rekke. Informantene følte de mistet viktig natur som ga en opplevelse av stillhet og ro ved disse utbyggelsene. Flere av informantene opplevde en sorgreaksjon ved tapet av den nære naturen og sitter fortsatt igjen med sorg. Oppgaven baserer seg på subjektive meninger, men viser enkeltmenneskets opplevelse og følelser av ulike naturinngrep.

Abstract:

This bachelor's thesis is based on a qualitative research method where four individual informants from different localities all over Norway, were interviewed. The purpose of this study is to take a look at the thoughts and feelings of individuals with recent experience with encroachment on nature within their local communities. The informants were recruited through online research and word of mouth. The main criteria for the informants was direct experience and emotions with encroachment on their local nature.

The results from the collection of data, as well as the analysis, did show a close relationship between the informants and the nature in question, already from childhood. The informants felt ignored by the politicians and blamed them for only focusing on economic interests. The locals, as well as the local nature was not prioritized, according to the informants.

The informants lost what they described as valuable and important nature, and the calmness it provided, when the areas were constructed upon. Several informants felt grief with the loss of local nature, and still do today. This thesis is based upon subjective opinions; however it does show the individuals experience and feelings around encroachment on local nature.

Innhold

1.0 Innledning	6
2.0 Teori	7
2.1 Tradisjon og friluftsliv.....	7
2.2. Naturen i samfunnet.....	8
2.3. Nærnaturen.....	9
2.4. Teorier om menneske og natur.....	10
2.5. Naturen forsvinner.....	11
2.6 Følelser ved tap av natur.....	12
2.7. Motiv for å være på tur.....	12
2.8. Klimakrisen og naturkrisen.....	14
3.0 Metode	16
3.1 Metodisk design.....	17
3.2 Utvalg.....	17
3.3 Datainnsamling.....	18
3.4 Metode, kritiske refleksjoner.....	19
3.5 Analyse av data.....	20
4.0 Resultat og diskusjon:	21
4.1 Naturens verdi.....	21
4.2. Utbygging i nærnaturen.....	24
4.3 Penger, politikk og maktovergrep.....	25
4.4 Personlig engasjement.....	27
5.0 Oppsummering	29
6.0 Referanseliste:	30
7.0 Vedlegg	33
7.1 Intervjuguide.....	33
7.2 Informasjonsskriv.....	34
7.3 Samtykkeerklæring:.....	37
7.4 Svar fra NSD.....	37

1.0 Innledning

Villmarkspregede områder i Norge har fra 1900 og frem til 2003 sunket betraktelig. I Sør-Norge er det nå kun 5% av naturen som er mindre enn en kilometer fra vei og andre tyngre tekniske inngrep. Tapet av villmarkene blir overvåket, men vi klarer ikke stoppe forvitringen (Berntsen & Hågvar, 2010). Ifølge Nord og Duarte (2020) skriver World Economic Forum og The Global Risks Report 2020 at tap av biologisk mangfold er den største globale risikoen for klimaendringer. I Norge bygges mye av den norske naturen ut og naturen forsvinner bit for bit. Økosystemet ødelegges, og dette ruinerer menneskers livsgrunnlag (Nord & Duarte, 2020).

Naturen i Norge fortæres av ulike årsaker som blant annet utvidelse av byområder, utbygging av veier, boliger og hytter, vannkraft og vindkraft. Det er vanskelig å ha oversikt og kjenne til de samlede og reelle ødeleggelsene av naturen (Nord & Duarte, 2020).

Vi mennesker har gått fra å bo og være helt avhengig av naturen, til dagens samfunn der vi bruker den for opplevelsens skyld. I mange generasjoner har menneske søkt ut i naturen for å oppleve stillhet, fred, ro og nærhet til naturen. Urørt og intakt natur er noe de fleste mennesker ønsker å oppleve, av arvelig genetisk utvikling trenger vi å oppleve naturen. Forskning belyser naturens verdi for menneskets helse, både psykisk og fysisk. Miljøet og stedet du vokser opp, har en påvirkning på hvordan du som enkeltmenneske oppfatter og forstår naturen (Mytting & Bischoff, 2008). Tidligere var tilgangen til natur nær hjemmet mye større enn hva den er i dag (Hågvar & Støen 1996)

Et spørsmål som kommer som en konsekvens av diverse utbygginger er hvordan vi mennesker reagerer når naturen gradvis blir borte. Hva betyr naturen for det enkelte menneske? Problemstillingen for denne bacheloroppgaven er derfor:

Hvordan opplever enkeltmennesker lokal utbygging og inngrep i naturen?

2.0 Teori

I dette kapittelet av oppgaven vil vi presentere relevant informasjon som bygger opp under problemstillingen vår. Menneskets historie i naturen vil bli presentert i tillegg blir begreper som friluftsliv og natur definert og reflektert rundt. Vi ser på hvordan naturen har preget oss, og konkret hvordan naturen preger oss i dagens samfunn. Videre vil vi ta for oss ulike og relevant teori som knytter menneske til naturen. Til slutt vil det bli redegjort for hva utbygging av ulike tekniske inngrep i naturen er, og hvilke konsekvenser dette kan ha for natur og menneske.

2.1 Tradisjon og friluftsliv

Gjennom hele menneskets historie har vi vokst opp i naturen. Vi har levd som jegere og samlere, totalt avhengig av det naturen har kunnet by på fra dag til dag, årstid til årstid (Miljøverndepartementet, 2009). Det tar mange år og generasjoner før nye arvemessige tilpasninger får vid utbredelse (Hågvar & Støen 1996). Miljøverndepartementet (2009) skriver at vi er tilpasset et liv i samspill med naturen. Vårt sanseapparat, vår intellektualitet og våre kropper er formet etter naturens kriterier. Det betyr at arten vår er designet for et helt annet livsmiljø og samfunnsforhold enn hvordan vi lever i dag (Hågvar & Støen 1996). Hessen (2008) trekker frem et eksempel om sjimpansen. Sjimpansen er nemlig fortsatt en del av naturen. Spørsmålet Hessen stiller er når vi mennesker sluttet å være en del av den?

Mennesker påvirker naturen i en dramatisk fart med vår teknologiske utvikling, befolkningsvekst og med vår materielle levestandard og forbruk. Erfaring de siste årene viser at vi er avhengig av naturens ressurser, mangfold og tjeneste i likhet med alle andre livsformer (Hågvar & Støen, 1996).

Under den industrielle revolusjonen skjedde den største omveltningen i samfunnshistorien, samfunnet gikk fra å være et jordbrukssamfunn til et industrisamfunn. Det som tidligere ble utført med håndverk og muskelkraft ble erstattet med fabrikkproduksjon og maskinkraft (Rudi, 2017). Formålet med industrialiseringen var å utnytte ressursene naturen hadde å by på, på en bedre måte. Dette førte gradvis til at menneskene mistet det nære forholdet til natur, både fysisk når de flyttet inn til byene og mentalt ved å se på naturen som en større ressurs (Mytting & Bischoff, 2008). Støy og forurensing av vann og luft fra transportmidler ble mer plagsomme og tydeligere i denne perioden (Myhre, 2020). Industrialiseringen førte til et

skille mellom fritid og arbeidstid, dette var starten på det vi kaller det moderne friluftslivet. Det hendte at folk på 1800-tallet tok turer ut i naturen uten at de hadde noe ærend, men som søkte ut i naturen for opplevelsens skyld (Mytting & Bischoff, 2008). Dette kan vise til at menneske ikke genetisk har rukket å utvikle seg til livsforholdene i det moderne urbane samfunnet, og benytter fritiden til å søke tilbake til vår opprinnelse (Tordsson, 2010).

I dag er friluftsliv og natur en del av vår integrerte kultur. Hessen (2008) trekker frem ulike historier som vi nordmenn er stolte av og liker ved oss selv. Witoszek (1998) mener det er viktig for alle nasjoner å være et utvalgt folkeslag, om det er knyttet til religion eller fysisk forstand. For nordmenn har natur vært en viktig del av den kulturelle nasjonale oppbyggingen som kan eksemplifiseres med hyttekulturen, søndagsturen og det enkle og naturlige (Witoszek, 1998).

Stiller vi spørsmålet *hva er friluftsliv eller hva en legger i friluftsliv*, vil det komme et utallig forskjellige svar, fordi alle har sin egen mening og opplevelse av hva friluftsliv er. I stortingsmelding 18 (2015-2016. s. 10.) blir friluftsliv definert som *“opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritida med sikte på miljøendring og naturopplevelser”*. Stortingsmeldingen understreker at det er viktig å definere hva friluftsliv er, slik at det kan jobbes mot å kunne bevare disse kjerneverdiene og legge til rette for å drive friluftsliv (Meld. St.18, 2015-2016).

2.2. Naturen i samfunnet

Ifølge Hessen (2008) er vi i dagens globale samfunn stadig flere mennesker som ikke har vært utenfor byen, sett en stjernehimmel og aldri opplevd stillhet. I takt med økt velferd har menneske gradvis gått fra den fysiske krevende tilværelsen i naturens grønne omgivelser, til et liv i byene. Hessen (2008) mener at den vanligste definisjonen av natur er alt som ikke er menneskeskapt, men blitt til av naturlig utvikling. Videre trekker han fram problemet i dagens samfunn da vi mennesker stadig utvikler og påvirker det som opprinnelig er natur. I dag står vi overfor to hovedutfordringer, naturkrise og klimakrise (Hessen, 2020).

Hågvar (2015) skriver om utviklingen av villmarkspregede områder i Norge fra 1900 fram til 2003. Han viser til en tydelig endring av de villmarkspregede områdene over denne perioden. Villmarkspregede områder blir her definert som områder som ligger mer enn 5 kilometer fra tyngre tekniske inngrep. I 2003 var det bare 5 % av Sør-Norge som var definert som

villmarkspregede områder, mens på det sørøstlige Norge var ingen villmarkspregede områder igjen. I denne delen av Norge er det til og med vanskelig å finne villmarkspreget natur som ligger 1 km fra større tekniske inngrep (Hågvar, 2015). Hessen (2008) sier at dette skaper en problematikk vi ikke har hatt tidligere i menneskets historie. Det som før var trusselen mot folkehelsen har vi nå god kontroll på, men det har kommet to nye trusler, to ikke smittsomme livsstilssykdommer: overvekt og depresjoner. Overvekt kommer av inaktivitet, men et spørsmål Hågvar (2014) stiller er hvordan Norge som verdens rikeste land kan ha så mange tilfeller med psykiske lidelser og depresjon?

Gjennom menneskets øyne har naturen stor verdi som kilde til opplevelser, tilhørighet, læring, livskvalitet og helse. Den tilfredsstillende både vårt behov med hensyn til livsopphold og våre følelsesmessige behov (Miljøverndepartementet, 2009). Naturen gir oss mennesker mat, vann, sollys, oksygen og legende stoffer som urter. Dette er grunnleggende materielle naturressurser for vår fysiske helse. Naturen gir oss i tillegg immaterielle ressurser som vakre landskap, stillhet, ro, harmoni, sanseinntrykk og lignende. Det immaterielle har i lang tid ikke fått like stor oppmerksomhet som det materielle i forskning, forvaltning og i politiske prioriteringer. I løpet av de siste årene har naturens betydning som rekreasjonskilde for mennesket fått mer oppmerksomhet (Miljøverndepartementet, 2009).

2.3. Nærnaturen

Naturen er døgnåpen, gratis og en rik kilde for gode opplevelser (Hågvar, Leslie, & Gram, 2014). Det har stor verdi å komme tilbake til naturområder som man har gode minner fra, det gir oss en tilhørighet som er viktig for oss alle (Hågvar, et. al., 2014).

I grunnloven paragraf 112 (1814) står det skrevet:

Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten. Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.

Med utgangspunkt i grunnloven paragraf 112 (1814) skal endringer og virkninger av inngrep i naturen vurderes grundig ut fra både kortsiktig og langsiktig miljøperspektiv. Med

langsiktig miljøperspektiv tenker de frem til våre etterslekter. Å ha tilgang til naturen resulterer ifølge Tordsson (2014) at barn bruker den, og det helt frem til tenårene. Forskning viser til at leken er grunnleggende i barns utvikling: den spontane, egenorganiserte, oppdagende, undersøkende, utprøvende leken, gjerne sammen med andre barn i ulike aldre. Det er rett og slett slik barn lærer og utvikler seg. Det er stor forskjell mellom lek i natur og lek på anlagte arenaer der det er voksne som styrer. Barn leker bedre i natur og det er gjennom den frie leken bare fantasien som setter grenser (Tordsson, 2014).

Minner fra barndommen som oppleves i naturen, er trolig grunnen til at vi er opptatt av natur og friluftsliv (Tordsson, 2014). Når barn får personlige erfaringer og et virkelighetsnært forhold til naturen, gir det positive ringvirkninger for videre psykisk utvikling (Broch, 2004). Hva skjer om vi mister muligheten til å utvikle oss og oppleve naturen i barndommen? Her må vi gå dypere inn på teori som knytter mennesker til naturen for å se hvilken effekt den har på oss.

2.4. Teorier om menneske og natur

Menneske er både psykologisk og fysiologisk tilpasset et liv i naturen. Biofilia er en teori som går ut på at alle mennesker har en indre, følelsesmessig trang til sameksistens med andre levende organismer (Næss & Hansen, 2012). Biofili betyr rett oversatt kjærlighet til liv (Hågvar, et. al., 2014). Teorien forklarer at vi mennesker har et biologisk behov for natur, utviklet gjennom løpeturer på savannen, klatreturer i fjellene og svømmeturer i sjøen. Vi har et behov for kontakt med andre mennesker, og vi lider når behovet ikke tilfredsstilles (Næss & Hansen, 2012). Forskning sier at desto mer tid mennesker bruker i naturen desto mer empati har de for naturen og tilknytning til den. Edvard. O. Wilson utdyper i sin bok *Biophilia* at menneske har en dyp, (men kanskje ubevisst) forkjærlighet for kontakt med andre livsformer og natur (Wilson i Hågvar, et. al., 2014). Enkelt sagt sier Wilson at naturen er menneskets opprinnelige hjem. Vi utøver teorien ved å kompensere for manglende natur i nærheten ved å ta inn vakre planter og dyr i stuene våre.

Mennesker er sosiale vesen som ikke har naturlig anlegg for ensomhet og tosomhet i det lange løp. Det å søke skogens ro blir ikke betraktet som dette, men heller en berikelse (Hessen, 2008). Menneske er tilpasset et liv i naturen både psykologisk og fysiologisk gjennom evolusjonen, og kan under teorier som omhandler miljøpsykologi og landskapsopplevelser deles inn i to hovedretninger (Vikene, 2012). Roger Ulrich står bak

utviklingen av *psycho-evolutionary theory*, den går ut på at naturen over tid har gitt mennesket bedre overlevelsesmuligheter, og at dette skaper positive egenskaper for mennesker over tid. Teorien er en utvidelse av biofiliabegrepet. Den følelsesmessige og biologiske tiltrekningen gjelder også naturelementer som ikke er levende (Ulrich i Vikene, 2012). Det vil si at ifølge *Psycho-evolutionary theory* kan åpne områder som har tilgang til vann og steiner ha en tilknytning til våre følelser.

Den andre teorien heter *attention restoration theory* og er utviklet av Kaplan og Kaplan (Vikene, 2012). Denne teorien går ut på at naturen gir oss en anledning til å rekreatere fra mental tretthet. Rekreatere er et begrep som blir brukt om de mentale verdiene naturen gir oss og betyr gjenskapelse mentalt sett (Hågvar & Støen 1996). Vårt kognitive apparat gjennom evolusjonen er tilpasset naturelementene, noe som gjør at menneskene lettere kan gjenkjenne naturelementene og slappe av på en annen måte enn hva dagens samfunn lar oss gjøre (Kaplan & Kaplan i Vikene, 2012).

2.5. Naturen forsvinner

Amazonas og Australia brenner, Grønlandsisen smelter, ekstremvær og hetebølger herjer. Havene er fulle av plast, mens insekter, fugler og amfibier - ja, de fleste dyr - er på sterk retrett (Hessen, 2020). I podcasten "burde vært pensum" (2021) tar Andreas Wahl oss med på tur for å se på stjernene. Han har valgt en fin kveld hvor muligheten til å se stjernene er store, men han sliter med å finne de, eller det han sliter med å finne er mørket. Lyset fra sivilisasjonen trenger seg inn i skogen og legger en hindring for at du kan se stjernene. Det at vi ikke har samme mulighet til å se en glitrende stjernehimel går ikke bare utover oss og våre opplevelser. Wahl snakker videre i episoden om at det kunstige lyset påvirker dyrene. Fugler blir distraheret og trekkfuglene reiser for sent eller for tidlig på grunn av at det kunstige lyset forvirrer dem. Skilpaddeegg som klekker på stranda blir opprinnelig ledet ut i havet av nattehimmelens stjerner som speiler seg i vannet, nå forstyrres de av vårt kunstige lys (Wahl, 2021).

Videre vet vi i fra den globale klimadebatten at verden er på full fart inn i en klimakrise og det haster å redusere klodens og Norges karbonutslipp (Sverdrup- Thygeson, Hessen, Teien & Vandvik, 2021). Det er derfor blitt et stort fokus på klimatiltak og det vi kaller for grønn energi. De siste årene har det oppstått flere utbyggelsler av ulike typer tekniske anlegg. Dette

har etter hvert ført til ekstrem tap av natur, og ulike typer konflikter hos lokalbefolkningen som mister steder de er tilknyttet.

2.6 Følelser ved tap av natur

Naturvern er noe som har kommet i senere tid, for å redusere misbruk, overforbruk og tap av natur. Næss og Hansen (2012) trekker frem ESS 2007 som skriver at for tre av fem nordmenn er det viktig å ta vare på naturen og miljøet. Hessen (2008) argumenterer for følelser som et legitimt, men sterkt underkjent argument for natur, og sammenligner forholdet til natur som en forelskelse. "Savnet, lengselen etter forening, den heftige puls ved synet av den elskede, det inderlige velvære ved å være sammen" (Hessen, 2008, s.12).

Å miste et sted i naturen som betyr noe for en, kan gjøre at en føler ekte sorg. Dette kan vi kalle stedstap, og kan være et gammelt tre som er kjært for deg, en plass du pleide å være eller et bortgjemt fiskevann. Natur, kultur og historie møtes og du kan knytte steder opp mot dine forfedre som skaper en sterk tilhørighet (Hågvar, et. al., 2014). Det er blitt fremhevet viktigheten ved å vite at naturen er der, dette kalles eksistensverdi (Hågvar, et. al., 2014). Rondane ligger alltid til disposisjon, i norske skoger finner vi dyr som gaupe, favoritt treet ditt står innerst i skoglandskapet klart for at du skal komme tilbake å støtte ryggen inntil. Det er en trygghet å vite at dette er noe du kan komme tilbake til (Hågvar, et. al., 2014). Som nevnt tidligere blir det bare færre villmarksområder i Norge. I boken *Grønn velferd* av Hågvar og Støen (1996) bruker de ordet naturarv for å beskrive hvordan Norge opprinnelig har sett ut. Vår nasjonale identitet står på spill dersom de siste urskogene og villmarksområdene blir borte. Vi mennesker trenger faste punkt i livene våre, som vi kan kalle mentale ankere. De fredede områdene i Norge, slik som nasjonalparkene våre, kan sees på som mentale ressurser. Årsaken er at disse områdene kan vi komme tilbake til og finne naturen uendret (Hågvar & Støen, 1996).

2.7. Motiv for å være på tur

Miljøverndepartementet (2009) mener den nære naturtilknytningen som har foregått i Norden, har satt dype spor i vårt følelsesliv. Naturkontakt oppleves av mange som energigivende og en kilde til mentalt overskudd. Hågvar (2014) viser til personer som har en stressende hverdag og som sliter med personlige problemer, som søker til naturen for å bli kvitt flokene og roe ned. Gjennom *attention restoration theory* kan man rekreere fra mental

tretthet. Hågvar og Støen (1996) viser til psykologene Kaplan og Kaplan (1989) som sier at grunnen til mental tretthet skyldes utslitt oppmerksomhet. Vi må skille mellom styrt oppmerksomhet og spontan oppmerksomhet (Kaplan & Kaplan i Hågvar & Støen 1996). Det stilles store krav til å styre oppmerksomheten i vårt moderne samfunn. Det som fører til mental utmattelse skyldes at vi hele tiden må sortere bort distraherende inntrykk. Når vi kjører bil, er vi nødt til å fokusere på veibanen og alle andre sanseintrykk via syn, hørsel og lukt må vi ikke la oss distrahere av (Hågvar & Støen, 1996). Den spontane oppmerksomheten krever ingen utlukning av sanseintrykkene. Dette kan vi oppleve ute i naturen da den ikke krever noen form for anstrengelse fordi det ligger i vår genetiske arv. Når det moderne samfunnet har preget oss for mye og vi er utslitt, hjelper naturen oss til å gjenskape mental balanse og i tillegg gi oss livsglede. Utfordringen i dagens samfunn er at vi nesten ikke har noe av denne naturen igjen (Hågvar & Støen, 1996; Hågvar, et. al., 2014).

Fred, ro og stillhet er motiver for at nordmenn søker ut i naturen (Hågvar, 2014). I dagens samfunn er naturens fred og ro sterkt truet av sivilisasjonsstøy. Vi har ikke lenger den samme tilgjengeligheten til natur og muligheten til å finne "ro og fred" har blitt begrenset (Hågvar, et. al., 2014). Tordsson (2010) sier at det bare er i samspill med fri natur at vi helt og fullt kan leve ut vår egenart. Her får vi bruke kroppen vår allsidig, og vi får utløp for spontane impulser. Verdiene vi eksponeres for i barndommen legger et grunnlag for våre holdninger senere i livet. Tilknytning til landskap og lokaliteter er viktig for vår selvoppfatning og selvopplevelse. Våre favorittsteder er gjerne lokaliteter som styrker vår selvfølelse. Der møter vi forhold vi behersker, får bekreftet og ideelt styrket vår egenverdi. Slik inngår stedstilknytning i folks identitet (Broch, 2004). Sett i dagens lys og samfunnsutvikling, vil det ikke være mye igjen av disse naturområdene om vi fortsetter i samme tempo og retning som vi har gjort hittil. Psykologene har begynt å sette begreper rundt den totale opplevelsen vi har med natur og som virker oppbyggende mentalt, fordi vi fylles av glede, overskudd, livsvilje, inspirasjon og indre ro (Hessen, 2008).

Trigger-perspektivet handler om det brede spekteret av følelser som kjærlighet, hat, misunnelse, anger, raseri, glede osv. Disse følelsene må på en eller annen måte trigges for at vi skal føle på dem. Det samme gjelder den dype naturopplevelsen. Naturkontakt er en del av vårt nedarvede spekter av følelser, og som resten av følelsesspekteret må også følelsen av naturkontakt trigges (Hågvar, et. al., 2014). Triggeren er at vi må ha tilgang på ekte natur, som er så urørt som mulig og med et stort areal, slik at naturen kan omslutte oss. Villmark er

nok den naturtypen som gir de sterkeste opplevelsene. Den andre forutsetningen for å trigge dyp naturkontakt er å være i naturen lenge nok. Slik at vi blir kvitt den indre uroen vi bærer med oss og klarer å ta innover oss omgivelsene vi er i. Dette kalles for “flyt”-perspektivet og er ifølge forskere “gode opplevelser som fyller oss helt - der man går helt opp i noe og glemmer både tid, sted og seg selv” (Hågvar, et. al., 2014 s.15). Det er ofte disse dype naturopplevelsene vi ser på som minneverdige og som gir oss positive følelser.

I teksten *sterke og svake naturopplevelser* av Hågvar, et. al., (2014) er det et utdrag av en som setter seg ned på en stein og nyter naturen etter en dag på streif under Hallingskarvet. Han setter seg ned og nyter utsikten av Hardangerjøkulens mektige is-massiv som hviler i horisonten.

Det er vakkert her oppe fra mitt utsiktspunkt, og det blir liksom en ro både i meg og omkring meg. Mens jeg sitter slik og betrakter landskapet, registrerer jeg at den indre stillheten på en måte blir total. Tidsopplevelse opphører. Jeg er bare tilstede i øyeblikket og får en følelse av “evighet” jeg ikke trodde var mulig. Et slags tidløst NÅ. Jeg kjenner meg i ett med naturen rundt meg - som en del av en stor helhet. (Hågvar, et. al., 2014, s. 12)

Dette utdraget er av et enkeltmenneske som oppnår den dype naturkontakten. Han beskriver naturen rundt seg og hvordan han opplever den og følelsene han kjenner på. Han forteller hvordan han føler en total tilstand av harmoni og tilstedeværelse. For mange er det dette de setter pris på når de skal ut i naturen. Alle sanseintrykkene man kan få bare av å være tilstede, uten støy fra omverden, bare naturens egne lyder og sanser.

2.8. Klimakrisen og naturkrisen

De siste hundre årene er det ifølge Hågvar og Støen (1996) mye av den norske naturen som har gått tapt, på grunn av at ulike inngrep i naturen stadig har blitt større. Fosser er lagt i rør, veier er bygd gjennom boligområder, i kulturlandskap, gjennom skog og oppå fjell. Miljø- og ressursproblemene er blitt en fast del av samfunnsdebatten, de har utviklet seg fra nesten ingenting til nesten alt. Naturelementene er noe vi mennesker alltid har måtte forholde oss til, vann, jordsmonn, fjellgrunn, vekstlivet, klima og natur har formet oss mennesker gjennom lange tidsperioder. Etter hvert har vi mennesker begynt å påvirke naturen og gått så langt som

å ødelegge den og miljøet. Dette har ført til store fatale konsekvenser for oss selv og våre etterkommere (Berntsen & Hågvar, 2010). De siste årene har vi blitt mer og mer oppmerksomme på den rollen vi mennesker har overfor naturen.

Bjerke, Robertsen og Bruteig (2021) viser til sammenhengen mellom klima og naturinngrep. De sier at å ta vare på økosystemer er den mest effektive og billigste løsningen for å lagre og øke opptaket av karbon. Videre mener de at vi må stanse naturødeleggelser da dette slipper ut klimagassene, spesielt jordsmonnet (Bjerke, et. al., 2021).

Hardangervidda bygges ut med traktorveier, det dukker opp hyttefelt i fjellområdene, vindkraft og vannkraft bygges, og i den forbindelse grusveier opp til industriområdene. Andre inngrep er gondoler, tilrettelegging av stier, strømnnett og monstermaster. Bilveiene våre skaper forurensning og krever utbygging som igjen fører til ødeleggelse av naturen. Offentlige veier i Norge har tilsammen en lengde på 10 millioner kilometer, som tilsvarer 250 ganger rundt jorden (Berntsen & Hågvar, 2010).

Et problem i dagens natur er at det satses på vindkraft. Lokalbefolkningen føler seg mer alene om å kjempe denne saken i dag enn det de gjorde før. Organisasjoner som Natur og Ungdom og Zero støtter disse inngrepene i naturen (Grønskag, 2015). Mange av kystlandskapene som fortsatt har et intakt helhetspreg, trues av vindmøllene som planlegges og bygges (Berntsen & Hågvar, 2010). Monstermastene som kom i Hardanger skapte reaksjoner og mange demonstrerte mot at de skulle bygges. Myndighetene verner om maleriet *brudeferden i Hardanger*, malt av Tidemand og Gude, men tillater å bygge monstermaster gjennom selve naturområdet (Hågvar, 2015). Paradokset er at myndighetene setter større verdi på naturen malt på papir enn den virkelige naturen. Vi ønsker å ta vare på miljøet og klimaet med å bygge ut vannkraft, vindkraft og strømledninger. Grønskag (2015) sier at dersom det ene problemet alltid blir forsterket klarer vi heller ikke å løse det andre.

3.0 Metode

I dette kapittelet av oppgaven vil vi forklare hvordan vi har gått frem med forskningsarbeidet. Først vil vi forklare hva metode er og kort trekke frem de to forskningsmetodene vi har og forklare de. Videre redegjør vi for de valg og de vurderingene som er gjort underveis i denne studien for å innhente og tolke de empiriske dataene.

En forskningsmetode kan ses på som et verktøy eller et redskap vi benytter oss av, for å få svar på spørsmål og ny informasjon innenfor et fagfelt (Larsen, 2007). Holme og Solvang (1996) skriver om noen grunnkrav som må oppfylles i en forskningsmetode. Valg av data må være systematisk og det må være samsvar med virkeligheten vi undersøker. Resultatene må kunne åpne opp for kontroll, etterprøving og kritikk, i tillegg må resultatene kunne bygge på videre forskning og utviklingsarbeid (Holme & Solvang, 1996). Det er to hovedtyper forskningsmetoder vi kan benytte, enten en kvalitativ eller en kvantitativ forskningsmetode. Hvilken metode vi bruker dreier seg om hvordan vi innhenter, organiserer og tolker informasjon (Larsen, 2007).

Kvantitativ metode har målbare data der en kan telle opp hvor mange, og hva de har svart på de ulike spørsmålene. I denne metoden er det vanlig å bruke en klart formulert og avgrenset problemstilling (Larsen, 2007). I kvantitativ forskning går en i bredden for å innhente et lite antall opplysninger om mange informanter. En benytter spørreskjemaer med systematiske og faste svaralternativ og innhentingene skjer ofte uten å være i kontakt med informantene. Dataene som blir samlet inn, analyseres ved hjelp av statistiske metoder. Som forsker i en kvantitativ forskningsmetode ser en fenomenet utenfra (Dalland, 2018). En utfordring med kvantitativ metode er at det er en såpass stor tiltro til metoden, fordi den kan stilles opp med tallstørrelser, dette kan føre til misbruk av data (Holme & Solvang, 1996).

Kvalitative metode sier noe om ikke - tallfest-bare data (Larsen, 2007). Forskningen går i dybden og har få informanter, men mange opplysninger om disse. Målet er å få frem det spesielle, eventuelt det avvikende. I kvalitativ metode er det mer åpne spørsmål som personene må svare på. Disse skjer i direkte nærhet med intervjuobjektene, og dataene som blir samlet inn ser på en helhet og får frem en sammenheng (Dalland, 2018).

3.1 Metodisk design

Formålet med kvalitativ forskning er å gå bak tallene, utforske sosiale mønstre og prøve å forstå hvordan individer oppfatter og fortolker omverden. Det er denne forskningsmetoden vi har benyttet oss av videre i oppgaven. Kvalitativ forskning som for eksempel intervju, er utviklet for å kunne belyse menneskelige opplevelser, erfaringsprosesser og det sosiale liv. Fokus i kvalitativ metode er hvordan mennesker føler, tenker, handler, lærer eller utvikles (Tanggaard, 2012).

Med kvalitativ metode og intervju har en mulighet til å møte informantene ansikt til ansikt, eller i vårt tilfelle via datamaskin og videofunksjonen zoom. Ved å ha intervju på denne måten kan en stille oppfølgingsspørsmål og oppfatte noe av kroppsspråk som glede eller sinne. Validiteten i kvalitative undersøkelser blir enklere å sikre gjennom å stille flere spørsmål og intervjupersonene kan snakke fritt (Larsen, 2007).

3.2 Utvalg

Utvalget av informantene foregikk ved å finne mennesker som har uttalt seg om et naturinngrep de har opplevd. For å finne informantene googlet vi på nettet etter saker som omhandlet naturinngrep. Noen av informantene vi sendte melding til ønsket ikke å stille opp selv, men kom med forslag til folk vi kunne høre med. Denne metoden kan vi omtale som snøballmetoden, som går ut på at en informant tipser videre om en annen aktuell informant (Leseth & Tellmann, 2014).

For å finne de riktige informantene satte vi opp noen inklusjonskriterier informantene måtte oppfylle. For å besvare vår problemstilling var det viktig å rekruttere mennesker som hadde levd en stund og opplevd tap av den nære naturen. To konkrete inklusjonskriterier var derfor at informantene måtte være over 20 år og opplevd tap av sin nære natur i løpet av de fem siste årene. Å finne informantene ble en større prosess enn hva vi så for oss. Flere av de vi tok kontakt med hadde ikke kapasitet til å delta. Saken de var opptatt av hadde fått mye plass i media, og noen stod også midt i en rettssak. Belastningen inngrepene hadde ført med seg var store og flere hadde ikke mentalt overskudd til å delta, eller de prøvde å legge saken bak seg. Vi fant fire informanter.

Informantene vi endte opp med var fra forskjellige steder i Norge og har opplevd ulike inngrep i deres nære natur. Vi landet på en som har opplevd stor utbygging av hytter i bygda, en som har fått gondol i bakgården, en som har opplevd utbygging av vannkraft og en som har fått vindmøller på øya. For å holde disse så anonym som mulig har vi kalt de IF1, IF2, IF3 og IF4. Informantene var to kvinner og to menn i alderen 50 til 70 år.

3.3 Datainnsamling

Ved innsamling av data var det viktig å tenke nøye gjennom hvordan intervjuet ble lagt opp. Vi benyttet oss av en semistrukturert intervjumetode. Det vil si at vi fokuserte samtalen og intervjuet opp mot bestemt tema med spørsmål som var relevant for å få svar på problemstillingen vår (Dalen, 2011). Semistrukturert intervju er hverken en åpen dialog eller et spørreskjema, men heller noe midt imellom. Intervjuet er lagt opp som en dagligdags samtale med en rød tråd som vi forholder oss til for å få svar på det vi ønsker. Vi hadde en intervjuguide som mal og la opp samtalen etter denne (Kvale & Brinkmann, 2015). I vårt tilfelle var planen å gjennomføre videointervjuer, da første intervju ble noe problematisk med internett, ble resten av intervjuene gjennomført gjennom telefonintervjuer. Vi ønsket å komme i kontakt med folk rundt omkring i landet, det ble derfor ikke tid til å fysisk møte informantene. Samtalen ble tatt opp gjennom lydopptak/grammofon, slik at vi kunne transkribere intervjuene i etterkant.

Samtalen baserte seg på en intervjuguide vi lagde i forkant (vedlegg 7.1). En Intervjuguide skal inneholde sentrale temaer og spørsmål som skal dekke de viktigste områdene som studiene omfatter (Krumsvik, 2014). Vi ønsket at informantene skulle føle seg ivaretatt før vi fokuserte på de mest sentrale spørsmålene, derfor brukte vi traktprinsippet ved utarbeidingen av intervjuguiden. Traktprinsippet begynner med åpne spørsmål før trakten blir smalere og spørsmålene mer målrettet mot temaet som skal besvares. Deretter ble "trakten" mer åpen igjen mot slutten, slik at det igjen handlet om det mer generelle og åpne. For at informantene skulle føle seg ivaretatt og få sagt det de mente, la vi inn et avsluttingsspørsmål hvor de selv kunne få det siste ordet om hva som var viktig for dem (Dalen, 2011).

Før vi satte i gang med å intervjuer, gjennomførte vi et pilotintervju. Pilotintervju er for å teste at spørsmålene er forståelig og gir oss svar på problemstillingen, om tempoet er ok og om begrep er uklare (Krumsvik, 2014). Ved selve gjennomføringen av intervjuet fordelte vi ansvar der en tok seg av dialogen, mens den andre noterte stikkord og eventuelle

oppfølgingsspørsmål. Ved å benytte denne metoden kunne den som ble intervjuet forholde seg til en person, som førte til en mer ryddig samtale (Dalen, 201).

3.4 Metode, kritiske refleksjoner

Validitet og reliabilitet er to begrep som er viktig innenfor forskningsmetoder. Validitet handler om hvor relevant informasjonen og datainnsamlingen er i forhold til problemstillingen. Ved et semistrukturert intervju, ville det bli enklere å skaffe valid informasjon ved å endre på spørsmålene underveis og på den måten få informasjonen vi trengte (Larsen, 2007). Vi kan skille mellom intern validitet og ekstern validitet. Intern validitet vil si om det er en kobling mellom funn og teorien. Ekstern validitet er når funnene kan generaliseres på tvers av sosiale settinger (Krumsvik, 2014).

Reliabilitet handler om hvor nøyaktig eller pålitelig et intervju er gjennomført og analysert. Det er viktig at man transkriberer intervjuene slik de er. Komma og punktum må plasseres på rett sted slik at det informantene mener kommer frem (Kvale & Brinkmann, 2015).

Informasjonen fra informantene må behandles på en nøyaktig måte, for å beholde informantenes personalia i sikkerhet (Larsen, 2007). Ved å lagre informasjon om informant og intervjuet hver for seg og på ulike plattformer med koder for hver informant gjorde at vi kunne ivareta personalia og ha kontroll på informasjonen. Forskningsetikk handler om hvordan forskningen blir gjort i forhold til samfunnets normer og verdier (Dalland, 2018).

Etikk handler om forholdet mellom mennesker og hvordan vi vurderer hva som er riktige og gale handlinger i ulike sosiale relasjoner. Når man skal gjøre undersøkelser som går på personopplysninger må en søke om dette til norsk senter for data opplysning (NSD) og få søknaden godkjent før start av informasjonsinnhenting (vedlegg 7.4). Når vi hadde fått svar sendte vi ut informasjonsskriv og samtykkeerklæring til informantene (vedlegg 7.2 og 7.3). Vi opplyste om prosjektet, prosjektets rammer og informantenes rettigheter. Det var frivillig å delta og de kunne når som helst trekke seg fra forskningsprosjektet om ønskelig.

Dalen (2011) skriver at det er viktig å ha forkunnskap før man intervjuer og skiller mellom det å ha *open minded* og *empty minded*. I dette legger hun at kunnskap er viktig, men at vi som intervjuere skal benytte oss av den uten å ta med oss egne meninger om temaet i intervjuet. Videre skriver hun at det er denne forkunnskapen og den aktuelle problemstillingen som blir avgjørende for hvilken intervjuemetode vi bruker og hvordan intervjuguiden blir. Før man gjennomfører et intervju er det viktig å være bevisst på

feilkilder. Som intervjuer kan man påvirke gjennom oppførsel og ytre kjennetegn, det er derfor viktig å ikke stille ledende spørsmål. Konteksteffekt er også en feilkilde, det betyr at svaret på spørsmålet blir påvirket av andre stilte spørsmål. I semistrukturerte intervju kan dette være utfordrende da en ikke alltid kan styre spørsmålene eller temaene som dukker opp (Larsen, 2007).

3.5 Analyse av data

I oppgaven har vi brukt tematisk analyse for å analysere de transkriberte dataene. Tematisk analyse er en metode for å identifisere, analysere og rapportere forskjellige tema i de transkriberte intervjuene (Braun & Clarke, 2006). Poenget er at en skal finne mønstre i datasettene, derfor er det viktig å ha nok informanter og informasjon til å kunne se mønstrene og finne fellesnevnerne (Braun, Clarke & Weate, 2016). Teoretisk frihet i tematisk analyse gjorde at vi kunne få en rik og detaljert, men også kompleks redegjørelse for dataene.

Vi fulgte Braun og Clarke (2006) sine seks faser av en tematisk analyse. I den første fasen skal man gjøre seg kjent med materialet. I fase 2 skal man kode de transkriberte intervjuene på en systematisk måte. Videre i neste fase skal man dele opp det kodede materialet og dele det inn i ulike temaer. I denne fasen er det sentralt i tematisk analyse å være bevisst på at temaene oppstår med bakgrunn i forskeren sin kompetanse (Braun, Clarke & Weate, 2016). Fase 4 går ut på å sjekke at temaene passer med kodingen i forhold til hele det transkriberte materialet. I fase 5 skal du samle overskrifter til de ulike temaene i diskusjonsdelen. Her kom vi frem til fire temaer vi mente var viktige for vår oppgave og for å få frem poengene til informantene på best mulig vis. Temaene var; i) *naturens verdi*, ii) *utbygging i den nære naturen*, iii) *penger, politikk og maktovergrep* og iv) *personlig engasjement*. I siste fase av Braun og Clarke (2006) sine seks faser analyserer man på nytt og velger seg de sitatene og den informasjonen som kan brukes for å diskutere funnene og svare på problemstillingen.

4.0 Resultat og diskusjon:

I dette kapittelet diskuterer vi de fire temaene fra analysen. *i) naturens verdi*. Hvor vi diskuterer rundt naturens verdi for informantene og bakgrunnen til hvorfor naturen har denne verdien for dem. Neste tema er *ii) utbygging i nærnaturen*. Her diskuterer vi utbyggelse av natur og informantenes tanker og følelser knyttet til dette. *iii) Penger, politikk og maktovergrep* diskuterer vi sentrale faktorer informantene trekker frem for hvorfor inngrepene skjer. Til slutt diskuterer vi tema *iv) personlig engasjement*.

4.1 Naturens verdi

Tidligere erfaringer og kontakt med natur gjennom et livsløp er ifølge informantene sentralt når de snakket om sitt forhold til natur. De snakket generelt mye om den nære kontakten med dyr som de hadde i barndommen, og at interessen for natur og friluftsliv kom fra opplevelsene og stundene de opplevde i naturen som små. Alle informantene beskrev nærheten til naturen der barndommen er sentral, hvor de har opplevd, følt og sett livet i naturen.

IF1: Jeg har vokst opp på småbruk med sauer, katt og litt sånt. Jeg føler kanskje naturgleden min kommer fra der jeg vokste opp, veldig i nærheten til naturen. At vi hadde sau og fulgte de. Vært med på fødsler. Jeg har et forhold til naturen der vi høster av naturen og bruker naturen. Jeg føler jeg er en del av naturen.

IF4 mener interessen går lenger tilbake og påstår at det ligger i genene hans. Her kan vi koble inn menneskenes utviklingshistorie som har foregått i og med naturen. Genene våre bruker ifølge Miljøverndepartementet (2009) lang tid på å utvikle seg, og historisk sett har vi levd som jegere og samlere. Å føle at interessen for naturen er genetisk kan forklares med at vi er skapt i og med naturen, og at hjernene våre fortsatt er designet for et liv i steinalderen (Hågvar & Støen, 1996). Da vårt jordbrukssamfunn gikk over til et industrisamfunn under den industrielle revolusjonen, ble det et skille mellom fritid og arbeidstid som førte til det moderne friluftslivet (Mytting & Bischoff, 2008). Når menneskene mistet den nære kontakten med naturen i jobbsammenheng og måtte inn å jobbe, ble fritiden den tiden man dro ut i naturen. Tenker vi oss at vi hele vårt liv er vant til å ha noe i nærheten av oss som vi benytter oss av, og som vi blir glade i, er det naturlig å reagere om det forsvinner. Det skjedde under

industrialiseringen og det skjer i dag ved utbygging i naturen. Det er klart at naturen appellerer til noe grunnleggende følelser hos informantene.

Tidligere i denne oppgaven har vi snakket om den dype naturfølelsen og at naturkontakt er en del av våre nedarvede spekter av følelser. Disse følelsene må som resten av følelsesspekteret vårt trigges (Hågvar, et. al., 2014). Latter og glede kommer fra en god følelse, mens sorg kommer fra vonde følelser. Den dype naturfølelsen kan bare komme av kontakt med naturen. En viktig faktor for informantene våre er når de er ute og kan høre, lukte, føle og kjenne på naturen. Dette er kilder til å oppleve den dype naturfølelsen. IF2 sier: "Det er det å gå tur, være ute i naturen. Oppleve vinden, sola, elvene, bekkene, lukta og lydene." IF2 bruker begrepet «oppleve» som et ord for å beskrive hvorfor han er ute. Det er godt dokumentert at naturens verdi for menneske er viktig for opplevelser, tilhørighet, læring, livskvalitet og helse (Miljøverndepartementet, 2009)

Ifølge Hessen (2008) er den totale opplevelsen vi har med natur oppbyggende for oss mentalt. vi fylles av glede, det fører til overskudd, livsvilje, inspirasjon og indre ro. IF1 fortalte oss om den gangen hun oppdaget at været var en del av naturen, og at vinden var noe hun spesielt er veldig glad i. Hun forteller om gleden av å kle på seg og gå ut for så å kunne *ligge* på vinden. Dette appellerer til gode opplevelser for informanten og er med på å fylle informanten med den gleden som Hessen (2008) snakker om. Hessen (2008) snakker også om indre ro, og IF3 trekker frem en viktig opplevelse som gav henne ro. IF3: "jeg kunne sitte en fin sommerkveld på verandaen å se på fjellet og det kunne jeg bare gjøre, bare sitte der å se når det var stilt om kvelden og kikke på solnedgangen. Det ga en veldig sånn, ro." Det informantene over beskriver kan vi trekke opp mot *attention restoration theory* som går ut på at naturen gir oss anledning til å rekreere fra mental tretthet. Gjennom naturen kan vi finne en ro og en annen måte å slappe av på enn hva dagens samfunn lar oss gjøre (Kaplan & Kaplan i Vikene, 2012).

Under teorien som knytter menneske til naturen trakk vi inn biofiliateorien som Næss og Hansen (2012) snakker om. Teorien går ut på at alle mennesker har en indre, følelsesmessig trang til sameksistens med andre levende organismer. Menneske har ifølge Edvard. O. Wilson en dyp forkjærlighet for kontakt med andre livsformer og med naturen. Som vi ser hos IF3 kom den ubevisste forkjærlighet til naturen til syne da hun mistet en del av den. Biofilia er en forklaring på den ubevisste forkjærlighet til andre livsformer og natur. Vi

trekker naturelementer inn i hjemmene våre, for å kompensere for manglende tilgang på naturen. Ulike planter og kjæledyr som katt, hund, fugl og fisk er slike kompenseringer.

Alle informantene påpeker at naturen har en eller annen effekt på hvordan de føler seg og har det. At naturen og friluftslivet de driver med påvirker helsen på en positiv måte. IF1 sier; "En føler seg mer friskere når en har vært ute. Det er godt, det er deilig. Særlig hvis det er en kald dag og du er på ski for eksempel."

I relasjon til fortellinger rundt sammenhengen natur og helse kan en vise til flere undersøkelser der det er en tydelig sammenheng. Opphold i grøntareal gir mindre stressrelaterte sykdommer (Hessen, 2008). Hessen (2008) viser også til teoriene om miljøpsykologi som *psycho - evolutionary theory* vi trakk frem i teoridelen er en del av. Denne teorien viser at landskapsopplevelser der grønne synsinntrykk er helsefremmende og behager sansene.

Naturen har en verdi for oss mennesker. Denne verdien kan være ubevisst hos mange av oss. Informantene kommer med eksempler som underbygger hva naturen kan gjøre med både følelser, helse og psyken. IF1, IF2, og IF3 trekker frem utsikten fra stuevinduet deres.

IF1: Jeg føler at jeg er en del av naturen. Det som er utsikten min når jeg ser ut glasset, så ser jeg et stort vann. Det er helt rolig den ene dagen også gjerne hvitt den andre dagen. Fjelltopper med forskjellige farger til forskjellig tid på døgnet og tid på året. Og mye vær, jeg er oppvokst et sted der det blåser mye.

Vi har snakket om betydningen av barns oppvekst og utvikling i natur. Tordsson (2014) viser til forskning om at leken er grunnleggende i barns utvikling. Den frie leken utfordrer den spontane, oppdagende, egenorganiserte og undersøkende delen hos barn, det er slik barn lærer og utvikler seg. Tordsson (2014) sier at om barn har tilgang på natur bruker de den også. Det kan vi se tilfeller av hos alle informantene våre som har vokst opp med tilgang på natur, og som sitter igjen med gode minner fra naturen i barndommen. IF2 snakker om barndomshjemmet sitt hvor det lå et vann som var spesielt for han. Alle minnene han har der sitter så godt igjen. Han snakket om at de pleide å fiske, bade, stod på skøyter og gikk på ski.

4.2. Utbygging i nærnaturen

Fra intervjuene prøvde vi å få innsikt i hvordan informantene har reagert etter at sitt nærnaturområde hadde blitt endret av ulike naturinngrep. Informantene sitter på blant annet frustrasjon, sinne og sorg over det å miste naturen som de kjenner så godt. De føler på et stedstap, som ifølge Hågvar, et. al. (2014) betyr å miste et sted i naturen som har betydning for deg. Stedstap kan føre til ekte sorg (Hågvar, et. al., 2014).

Vi mennesker kan ikke selv bestemme i hvilke samfunnsforhold vi vokser opp i, og hvilke forhold vi er vant til. Når vi er vant til et spesielt miljø, kan vi heller ikke relatere oss til et annet miljø. Det vi ikke har opplevd kan vi vel ikke relatere oss til, og det vi ikke vet vi mangler kan vi vel heller ikke bevist vite at vi savner.

IF3 snakker om at det å vokse opp i områder omgitt av natur kan gjøre deg litt blind på det. Videre nevner hun at nærhet til fjellene og kysten og har gjort at hun har tatt det som en selvfølge. Miljøet hadde blitt en naturlig del av henne. En dag det ikke var der lenger kjente hun på et stort savn som utviklet seg til en sorgprosess, først da innså IF3 hvor stor del av livet hennes naturen var. IF3 har kjent på sorgen, tapet og et forferdelig sinne over å miste noe som har vært så kjært. Vi vet forskning sier at desto mer tid mennesker bruker i naturen desto mer empati har de for naturen, og tilknytning til den (Wilson i Næss & Hansen, 2012). IF3 fortalte oss at det er fryktelig å gå i området og at noe som var fryktelig verdifullt, nå er tatt fra henne. Informanten snakker om sorgreaksjoner, og at hun kjenner igjen sorgprosessene, men at hun og andre ikke kommer seg ut av den, da de stadig blir minnet på hva som har skjedd.

Sorg og tap av natur kan vi knytte til det fakta at villmarkspregede områder i Norge minsker. Hågvar og Støen (1996) sier at vår nasjonale identitet står på spill dersom de siste urskogene og villmarkspregede områdene blir borte. Som mennesker trenger vi faste punkt i livene våre, omtalt som mentale ankere. Dersom disse blir revet bort fra oss vil vi få et tomrom. For flere av informantene er dette en følelse de sitter igjen med etter å ha vært vitne til utbyggelsene som skjer i naturen rundt seg.

Vi mennesker er knyttet til naturen og har våre egne steder som vi liker å komme tilbake til. IF1 trekker frem dette med å vende tilbake til den naturen hun føler en tilknytning til og sier: "jeg liker best å være der jeg har vært før, det som er en del av den naturen jeg er glad i, jeg hadde fjellnaturen i meg på en måte." Hågvar, et. al. (2014) understreker sitatet fra IF1. De

skriver at det har stor verdi å komme tilbake til naturområder som man har gode minner fra, tilhørighet er viktig for oss alle. Det kan informantene kjenne seg igjen i. De liker det nære og det de har vokst opp med.

Det vi kan se ut ifra intervjuene og prosessen ved å finne informanter, er at inngrepene har vært en stor påkjenning. Inngrepene har ført til tap av skjønn natur som har preget følelsene til informantene.

De siste årene har naturens betydning som rekreasjonskilde for menneske fått stor oppmerksomhet. IF4 nevner blant annet at det å være i naturen gir han en slags frihetsfølelse. IF1 nevner at det er de små turene som gjør at hun trives i naturen, bare å gå en halv kilometer inn i skogen å brenne et bål for eksempel. Når en har vært ute føler en seg mye friskere og det gjør godt for kroppen etter en dag inne. Dette kan vi trekke opp mot landskapsopplevelse og *attention restoration theory*. Teorien sier at gjennom å gjenkjenne naturelementene vil vi kunne slappe av og rekreatere fra mental tretthet (Hågvar & Støen, 1996).

4.3 Penger, politikk og maktovergrep

Penger og politikk er alltid et sentralt tema når det kommer til utbygging og inngrep i naturen. Som IF3 sa i intervjuet: "Vi selger ut landet vårt. Vi skal ofre vår natur for hva?" Det bygges ut vindmølleparker som igjen fører til utbygging av veinettet, det bygges vannkraft midt i en allerede hardt rammet bygd, hyttelandsbyene i fjellheimen blir bare større og større, og det blir bygd gondol flere steder i landet.

Grunnloven paragraf 112 (1814) gir retningslinjer for inngrep i natur og legger vekt på at inngrepene skal vurderes grundig ut fra et kortsiktig og langsiktig miljøperspektiv. Noen av informantene trekker frem sorg ved å tenke at barnebarn og etterkommere ikke får samme mulighet som de selv hadde i barndommen. Ut ifra informantene ble ikke loven ivaretatt ved inngrepene som ble gjort i deres nærnatur.

Ut ifra de transkriberte intervjuene var det enighet blant de fire informantene. De som bestemte brydde seg bare om penger, og tok ikke hensyn til lokalbefolkning eller natur når de vedtok inngrepene. Flere av informantene sa det var utenlandske selskaper som hadde jobbene, og når de da var ferdige med jobben kunne de reise vekk og ikke se resultatene,

derfor brydde de seg ikke. I tillegg tok disse selskapene arbeidsplassene prosjektet ga, og inngrepet hadde dermed ingen goder for innbyggerne i bygda. Informantene mener det er feil at disse selskapene skal tjene penger på å ødelegge natur i Norge. IF2 nevner blant annet at de som gjør de store inngrepene bor i de større byene og er kun på befarings en eller to ganger før de drar igjen. De må ikke se inngrepene hver dag og kjenner ikke på sorgen.

Informantene føler seg maktesløs overfor politikerne. De føler at ting skjer gjemt under bordet. Når det kommer frem i dagslys er det for sent å gjøre noe, for da er det allerede vedtatt. IF1 nevner blant annet at de fikk to alternativer fra politikerne der det ene alternativet var å få 2200 nye hytter, mens det andre var 1800. Ut ifra disse alternativene så mente politikerne at de skulle være fornøyde siden de fikk muligheten til å velge.

Flere av informantene føler kriteriene i grunnloven paragraf 112 (1814) ikke blir ivaretatt. IF2 snakket blant annet om at NVE (Norges vassdrag og energidirektorat) frarådet myndighetene om å bygge vannkraft midt i bygda som allerede var belasta med utbygging. Myndighetene bestemte fortsatt at det skulle bygges, selv med sterk advarsel om store konsekvenser. Informanten sier videre at han føler seg maktesløs og uten noe som helst sjans til å påvirke det. IF2: "Jeg sammenligner det med indianerne i Amerika på 1850 tallet, akkurat sånn er det. Bare uten at her ble det ikke brukt våpen. Her var det bare brukt år og makt."

I teorien nevner vi at lokalbefolkning føler seg mer alene om å kjempe for lokale saker som for eksempel vindkraft. IF2 sa selv at han ikke hadde engasjert seg like mye dersom inngrepene skjedde andre steder i Norge, men han nevner også at han hadde vært med å støtte om han ble spurt om det. Tilbakeholdt informasjon ser ut til å være et stort problem ifølge informantene.

Grønskag (2015) nevner at organisasjoner som Zero og Natur og Ungdom støtter inngrep som dette, fordi de fremmer grønn energi. Berntsen og Hågvar (2010) skriver at vindmøllene som blir bygd ødelegger det siste som er igjen av helhetspregede kystlandskap. Paradokset er at vi bygger ut naturen vår for å beskytte klimaet og til egen vinning. Samtidig bryter vi ned naturen som om den ikke har noe verdi, selv når vi vet at forskere mener vi ikke kan fikse klimaproblemet uten å fikse naturproblemet. Informantene ser naturen de har en nær tilknytning til bli ødelagt av ulike inngrep, og hvordan dette preger dyrelivet og beiteområder.

Sverdrup-Thygeson, et. al. (2021) mener klimaplanen overser hvor stor rolle vår eksisterende natur kan spille med tanke på bevaring og restaurering.

4.4 Personlig engasjement

En fellesnevner for alle informantene er engasjement i ulike lokale saker om inngrep i nærnaturen. De synes det er trist og leit at inngrepene har skjedd. Etter å ha opplevd inngrep og de negative konsekvensene det medfører for både følelser og lokalsamfunnet, sier flere av informantene at de lettere kan relatere til det som skjer andre steder i Norge.

Det er uenighet om alle inngrep er like ille, men det er enighet om at det er noen inngrep som er mer nødvendig enn andre. IF4 mener at de inngrepene som fører til enda mer masseturisme til et sted som allerede har nok turisme, ikke er nødvendig. IF1 snakker om at utbyggingen som skjer for å bedre infrastrukturen i landet, er mer nødvendig enn for eksempel hytteutbygging. Hytteutbygging er noe flere av informantene trekker frem som en overdrevet utbyggelse.

Flere av informantene nevner tap av natur som en ødeleggelse av dyrkbar jord som kunne gitt oss mat. I tillegg nevner de klima, og poengterer at FN setter tap av natur som et like stort problem som klimaproblemet. IF1 nevner at klimaeffekten gjør at vi ikke kan dyrke mat så mange steder i verden som man kunne før. Dette stemmer overens med flere kilder som viser til sammenhengen mellom klima og naturinngrep, der poenget er at klimapolitikk også har stor sammenheng med en intakt natur (Bjerke, et. al., 2021; Sverdrup- Thygeson et. al., 2021).

Gjennom den globale klimadebatten vet vi at verden er på full fart inn i en klimakrise og det haster å redusere klodens og Norges karbonutslipp (Sverdrup- Thygeson, et. al., 2021). Derfor har Norge hatt fokus på grønn energi som igjen har ført til store utbyggelser av forskjellige typer tekniske anlegg. Vi sliter i dagens samfunn med ekstreme tap av verdifull natur. Om vi ser på naturen med en egenverdi eller med en verdi for oss selv, vil det uansett ramme menneskeheten å miste all natur. Informantene i denne studien føler ikke lengre bare tap dersom det skjer i deres nærnatur, men kjenner også på følelsene når det skjer andre steder i Norge.

IF3 sier at etter inngrepene skjedde på hjemstedet er det lettere å bry seg dersom det skjer andre steder siden hun nå er klar over konsekvensene. Videre sier informanten at hun har lest seg opp på dokumentene og kjenner til prosessene og konsekvensene av utbyggingen.

IF1 svarte dette da vi spurte om hun hadde brydd seg like mye om det skjedde et annet sted i Norge:

Både ja og nei, jeg var på vei til Trondheim i fjor og da hadde jeg ikke vært der på en stund. Vi kjørte alle fjellovergangene på veien og jeg ble sjokkert over alle de hyttebyene som er. I hver landsone som har høyfjell, har hyttebyer og det har kommet de siste årene. Og det sjokkerer meg virkelig. Det er ikke sikkert jeg hadde engasjert meg like sterkt i debatten om jeg ikke kjente til alle de lokale konsekvensene av de.

Synet som møtte informanten over fjellovergangene skremte henne. Hun poengterer at det er sjokkerende hvor mye som bygges ut og nevner videre at vi ikke kan spise hytter i fremtiden. Siden hun har opplevd hyttebygging på nært hold så har hun en bedre forståelse for hva dette gjør med naturen. Derfor kunne hun enklere relatere seg til synet som møtte henne enn før hun var klar over det.

Forskning sier at desto mer tid mennesker bruker i naturen desto mer empati har de for naturen og tilknytning til den (Wilson i Næss & Hansen, 2012). Gjennom intervjuene og som nevnt tidligere fikk vi vite at alle informantene hadde en nær tilknytning til naturen. Hadde informantene våre vokst opp i en storby og aldri opplevd naturen på samme måte, ville vi fått en helt annen besvarelse.

5.0 Oppsummering

I dette studiet har vi sett på hvordan enkelte mennesker reagerer på lokal utbygging og inngrep i nærnaturen. Gjennom semistrukturerte intervjuer med fire informanter som har opplevd ulike inngrep og endringer i nærnaturen, har vi fått et godt innblikk i både deres relasjon til naturen og hva naturen betyr for dem. Felles for alle informantene er en nær tilknytning til naturen, og følelsen av å være en del av den. Gode og positive minner fra barndommen der de benyttet seg av naturen blir trukket frem som viktig for informantene. Hele livet har naturen vært en del av dem og de har benyttet seg regelmessig av det naturen har å by på, som kan være fra tre til syv dager i uka. Alt fra spaserturer i fjøra til lange turer på vidda. Informantene benytter seg av den nære naturen og opplever ofte en stillhet og ro som gir en spesiell stemning.

Når det ble gjort inngrep i nærnaturen oppsto det frustrasjon, sinne og sorg hos informantene. Disse følelsene er fortsatt tilstede, de mener det er vanskelig å komme ut av dem fordi inngrepene står der og vil alltid minne dem på hva de har mistet. Inngrepene de opplevde var en stor påkjenning, og vanskelig å snakke om. Flere av de vi ville intervju, var for mentalt utslitt til å stille. I tillegg til å føle på sorgen rundt inngrepet føler informantene seg overkjørt av politikere, som de mener kun bryr seg om penger og profitt.

Utviklingen av klimakrisen har ført til stadig ny utbygging i verdifull natur. Utbygging av hytter, tilrettelegging av stier, og stadig mer urørt natur forsvinner av forvaltning. Forskere har i lang tid prøvd å informere om at vi ikke kan fikse klimakrisen uten å fikse naturkrisen.

Stadig ny forskning viser at naturen har stor verdi for mennesket både psykisk og fysisk. Ut ifra evolusjonsteorien kan vi si at menneske via *psycho-evolutionary theory* har fått bedre overlevelsesmuligheter og over tid skapt positive egenskaper for menneske. *Attention restoration theory* forklarer at menneske trenger naturen for å rekreasere fra mental tretthet i det som har blitt dagens samfunn.

Inngrep og utbygging i naturen er et aktuelt og komplekst tema. Det vi har kommet frem til baserer seg kun på fire informanters meninger og følelser rundt tapet av nærnatur.

Forskningen vi har gjort er på en liten del av temaet og kan brukes i sammenheng med annen forskning.

6.0 Referanseliste:

- Berntsen, B & Hågvar, S |red. (2010). *Norsk natur – Farvel?.* (2.utg.). Unipub AS
- Bjerke, J. W, Robertsen, G & Bruteig, I.E (2021). *Samspillet mellom natur og klima.* Norsk institutt for naturforskning.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101. Hentet fra: Using thematic analysis in psychology: Qualitative Research in Psychology: Vol 3, No 2
- Braun, V., Clarke, V. & Weate, P. (2016). *Using Thematic Analysis in Sport and Exercise Research.* I B. M. Smith & A. C. Sparkes (Red.), *Routledge handbook of qualitative research in sport and exercise.* Routledge London, UK.
- Broch, H. B. (2004). *Barndommens grønne dal. Om betydningen av barns naturopplevelse.* Norsk antropologisk tidsskrift (vol.15, utg.1-02) Hentet fra: <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2898-2004-01-02-10>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode: - en kvalitativ tilnærming* (2.utg.). Universitetsforlaget
- Dalland, O. (2018). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Gyldendal
- Grønskog, H, A. (2015). *vindkraften som trussel mot våre landskap.* (s. 129- 132) Berntsen, B & Hågvar, S. (Red.) *Norske miljøkamper. Hundre års historie og dagens frontlinjer.* Hentet fra: https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1392773-1453116216/Natur%20og%20Miljø/Norske%20miljøkamper_e-bokversjon.pdf
- Hentet 8. November 2021: Samspillet mellom natur og klima
- Hessen, D, O. (2020). *Verden på vippepunktet - hvor ille kan det bli?* Res Publica.
- Hessen, D. O. (2008). *Natur - hva skal vi med den?.* Gyldendal.
- Holme, I. M, & Solvang, B. K. (1996). *Metodevalg og metodebruk* (3.utg.). Tano
- Hågvar, S & Støen, H, A. (1996). *Grønn velferd, Vårt behov for naturkontakt. Fra bypark til villmarksopplevelse.* Kommuneforlaget AS.
- Hågvar, S (2014). *Innledning - Grevlingen | Nr. 5.* (s. 5). Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. Hentet fra: <https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1376775-1464856735/Fylkeslag%20-%20NOA/Bilder/Marka%20og%20skogsak/Bøker%20dokumenter%20plansjer/Grevlingen%20spesial%205%202014%20skjerm.pdf>
- Hågvar, S (2014). *Naturopplevelsens kvaliteter - Grevlingen | Nr. 5.* (s. 6-11). Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. Hentet fra:

https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1376775-1464856735/Fylkeslag%20-%20NOA/Bilder/Marka%20og%20skogsak/Bøker%20dokumenter%20plansjer/Grevlingen_spesial%205_2014_skjerm.pdf

Hågvar, S (2015). *Tema 3: De siste villmarkene*. (s. 94-97). Berntsen, B & Hågvar S, (Red.) *Norske miljøkamper. Hundre års historie og dagens frontlinjer*. Hentet fra:

https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1392773-1453116216/Natur%20og%20Miljø/Norske%20miljøkamper_e-bokversjon.pdf

Hågvar, S, Leslie, E, & Gram, J (2014). *Sterke og svake naturopplevelser - Grevlingen | Nr 5*. (s. 12-23). Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. Hentet fra:

https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1376775-1464856735/Fylkeslag%20-%20NOA/Bilder/Marka%20og%20skogsak/Bøker%20dokumenter%20plansjer/Grevlingen_spesial%205_2014_skjerm.pdf

Hågvar, S. (2015). *Tema 4: Landskapet endres*. (s. 122-124). Berntsen, B & Hågvar S, (Red.) *Norske miljøkamper. Hundre års historie og dagens frontlinjer*. Hentet fra:

https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1392773-1453116216/Natur%20og%20Miljø/Norske%20miljøkamper_e-bokversjon.pdf

Klepp, I, G. (2008). *Forskning på natur og friluftsliv i Norge*. Høgskulen i Telemark/ UMB.

Kongeriket Norges grunnlov (1814). *E. Menneskerettar*. (LOV-1814-05-17). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/1814-05-17-nn/§112>

Krumsvik, R. J. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode - ei innføring* Fagbokforlaget

Kvale, S & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3.utg.). Gyldendal Akademisk

Kvassheim, A, M. (2008, 02.mai). *Hjelp! Landet vårt forsvinner!*. Hentet: 08. november.

2021. Nr.no: [Hjelp! Landet vårt forsvinner! – Natur – NRK](#)

Larsen, A.K. (2007). *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Fagbokforlaget

Leseth, A. & Tellmann, S. M (2014). *Hvordan lese kvalitativ forskning?* Cappelen Damm Akademisk

Meld. St. 18, (2015-2016). *Friluftsliv- Natur som kilde til helse og livskvalitet*. Det kongelige klima- og miljødepartementet [Meld. St. 18 \(2015–2016\)](#)

Miljøverndepartementet (2009). *Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse - Rapport fra det nordiske miljøprosjektet "Friluftsliv og psykisk helse"*. (TemaNord 2009:545)

Miljøverndepartementet i samarbeid med Nordisk Ministerråd. Hentet fra: [Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse](#)

- Myhre, J, E. (2020, 02. november). *Norgeshistorie – Fra steinalderen til i dag. Fortalt av fagfolk*. Universitetet i Oslo. Hentet 18. November. 2021: Norge blir et industriland
- Mytting, I & Bischoff, A (2008). *Friluftsliv*. (2.utg.). Gyldendal.
- Nord, B. A & Duarte, K (2020, 4. mai). *De reelle ødeleggelsene av norsk natur er ukjent*. nrk.no. Hentet 8. desember 2021 <https://www.nrk.no/klima/slik-forsvinner-norsk-natur-bit-for-bit-1.14985837>
- Næss, S & Hansen, T (2012). *Naturelskere og naturbrukere* Tidsskrift for samfunnsforskning vol.53, nr.4 (s.405-427). Hentet fra: <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-291X-2012-04-02>
- Når mørket forsvinner - Burde vært pensum | Lyssna här
- Rommetveit, A; Cosson-Eide, H; Silset, H & Engebretsen, D, K. (1.11.21). *Hvordan går det med klimaet?* Nrk.no/klima. Hentet 11. November 2021: NRK – Klimastatus
- Rudi I, B 2017. *Den industrielle revolusjonen*. NDLA - Nasjonal digital læringsarena. Hentet 23. november. 2021: Den industrielle revolusjonen - Historie (PB) (LK06)
- Sverdrup- Thygeson, A; Hessen, Dag, O; Teien, K.T; & Vandvik, Vigdis. (26.03.2021) *Klimakrisen og naturkrisen må løses sammen*. Nrk.no. Hentet 11. November 2021: https://www.nrk.no/ytring/klimakrisen-og-naturkrisen-ma-loses-sammen-1.15431412?fbclid=IwAR3wLUtO7qG5_sEpllAWiJ9hyVP0N-mz8F32q0W4_53RylBtnhSGG-et6eI
- Tanggaard, L. (Red.). (2012). *Kvalitative metoder - empiri og teoriutvikling*. Gyldendal Akademisk.
- Tjora, A. (2012), *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2.utg.). Gyldendal Akademisk
- Tordsson, B (2014). *Barn og natur - Grevlingen* | Nr 5. (s. 34-40). Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. Hentet fra: https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1376775-1464856735/Fylkeslag%20-%20NOA/Bilder/Marka%20og%20skogsak/Bøker%20dokumenter%20plansjer/Grevlingen_spesial%205_2014_skjerm.pdf
- Tordsson, B. (2010). *Friluftsliv, kultur og samfunn*. Høyskoleforlaget AS.
- Vikene, O. L. (2012). *Psykisk helse og opplevelsen av deltakelse i friluftsliv*. Tidsskrift for psykisk helsearbeid, 9(4), 345-354. Hentet fra: Psykisk helse og opplevelsen av deltakelse i friluftsliv
- Wahl, A (programleder). (2021). *Burde vært pensum. Når mørket forsvinner* NRK radio hentet fra:
- Witoszek, N (1998). *Norske naturmytologier - fra Edda til økofilosofi*. Pax forlag A/S

7.0 Vedlegg

7.1 Intervjuguide

Problemstilling:

Hvordan opplever enkeltmennesker lokal utbygging og ulike inngrep i naturen?

1. Personalialia
 - a. Fortell litt om deg selv, alder, bosted og interesse
2. Forhold til natur
 - a. Hva legger du i ordet natur?
 - b. Hva legger du i ordet friluftsliv?
 - c. Kan du fortelle litt om ditt forhold til natur og friluftsliv?
 - Har interessen til natur og friluftsliv alltid eksistert (fra barndom eller har interessen oppstått i voksen alder)
 - Hvor ofte er du vanligvis aktiv i naturen?
 - Hvilke aktiviteter liker du best å gjøre ute?
 - d. Kan du beskrive hva naturen betyr for deg?
 - Hvordan benytter du deg av naturen?
 - Hvorfor benytter du deg av naturen?
 - Hva gir naturen deg?
3. Tap av natur
 - a. Du har opplevd at et naturområde har blitt endret som følge av en utbygging/inngrep. Kan du fortelle litt om hva du synes om dette?
 - b. Kan du forsøke å beskrive for oss hvordan du føler eller opplever dette inngrepet i naturen?
 - Hvor lenge har du budd i dette området og hvilken betydning tror du dette har å bety for dine følelser knyttet til tap av natur?
4. Forholdet mellom typer naturinngrep og hvor det skjer
 - a. Er du imot utbygging i natur og eventuelt hvorfor/hvorfor ikke?
 - b. Ville du opplevd naturinngrepene på samme måten om disse naturinngrepene hadde skjedd et annet sted i landet?

- Er det noen typer naturinngrep som er verre eller mer negativt enn noe annet?

5. Avslutning

- a. Er det noe som er ekstra viktig for deg som du vil at vi skal legge vekt på?
- b. Er det noe du har lyst å si som er viktig for deg som vi ikke har snakka om?

7.2 Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet:

Hvordan opplever enkeltmennesker lokal utbygging og inngrep i Naturen?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å intervju enkeltmennesker med ulik påvirkning på lokal utbygging og ødeleggende inngrep i naturen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med oppgaven er å se på ulike påvirkning lokal utbygging og inngrep i naturen har på enkeltmenneske. Vi vil ta opp intervjuene som lydopptak og senere bruke de i vår bacheloroppgave ved HVL, ved å transkribere intervjuene. Alle personopplysninger vi får (vil bli behandlet konfidensielt) og intervjuene vi gjør vil bli anonymisert i oppgaven. Om det er ønskelig vil vi gjerne sende det ferdige transkriberte materiale slik at du har mulighet til å lese gjennom og legge til eller fjerne opplysninger vi har samlet..

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi finner folk som har engasjert seg i en lokal sak gjennom, sosiale medier, kronikk i tidsskrift o.l. Kriteriene for å kunne delta er at en har et brennende engasjement for en lokal sak der innholdet i saken er et inngrep i naturen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du ønsker å delta vil vi ta kontakt enten på telefon eller zoom/teams for å stille deg noen spørsmål. Under intervjuet vil det bli gjort lydopptak som blir registrert elektronisk. Spørsmålene inneholder litt om deg selv, forholdet ditt til naturen, tap av natur, forholdet mellom naturinngrep og hvor det skjer og tilslutt avslutningsvis en liten kommentar.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang til informasjonen er veileder og vi to som skriver denne oppgaven
- Tiltak vi vil gjøre for å sikre personopplysninger vil bli å lage kode som erstatter navn og kontaktopplysninger. Disse kodene vil bli lagret i egne navneliste dokument adskilt fra øvrige data.

Deltakeren vil kunne bli gjenkjent med tillatelse, da vi mest sannsynlig vil intervju engasjerte individer som offentlig har uttalt seg om saken tidligere. informasjon som navn og tilhørighet vil kunne bli opplyst.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 15.12.2021. personlige opplysninger og opptak vil bli slettet ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,

- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskulen på Vestlandet. Odd Lennart Vikene. Epost: Odd.Lennart.Vikene@hvl.no
 - Vårt personvernombud:

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost
(personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Odd Lennart Vikene

(Forsker/veileder)

Viktoria Fagerheim Bratlie

og Kristin Sletten Orten

7.3 Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet:

“Hvordan opplever enkeltmennesker lokal utbygging og ødeleggende inngrep i naturen?”, og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i telefon/videointervju
- *at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes, som bosted og tilhørighet i en sak*
- *at det blir gjort opptak av intervjuet*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

7.4 Svar fra NSD

Vurdering:

Referansenummer: 135067

Prosjekttittel

Bacheloroppgave

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Senter for fysisk aktiv læring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Odd Lennart Vikene, odd.lennart.vikene@hvl.no, tlf: 48071803

Type prosjekt

Studentprosjekt, bachelorstudium

Kontaktinformasjon, student

Kristin Sletten Orten, kristin_orten@hotmail.com, tlf: 41651175

Prosjektperiode

13.10.2021 - 15.12.2021

Vurdering (1)

29.10.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 29.10.2021 med vedlegg. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.12.2021.

LOVLIG GRUNNLAG FOR UTVALG 1

Prosjektet vil innhente samtykke fra foresatte til behandlingen av personopplysninger om barna. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte/foresatte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være foresattes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

LOVLIG GRUNNLAG FOR UTVALG 2

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: • lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at foresatte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen • formålsbegrensning (art.

5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål • dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet • lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte og deres foresatte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20). Vi minner om at hvis en registrert/foresatt tar kontakt om sine/barnets rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER:

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>. Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning, samt underveis (annet hvert år), for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Kontaktperson hos NSD: Olav Rosness, rådgiver.

Lykke til med prosjektet!